

juristen.

Professor Lindelöf har skrivit »Ytterligare om röstberäkning» mot Litteraturbladets anmärkningar. Vi skola till ämnet återkomma.

J. V. S.

56 SVENSK LITTERATUR.

10 *Litteraturblad n:o 6, juni 1862*

POÉSINS HISTORIA AF P. D. A. ATTERBOM. I-IV BANDET. ÖREBRO 1861.

Detta arbete torde varit en öfverraskning för en stor del af den Svenska läseverlden – och för mången en den angenämaste öfverraskning. Ju mindre nemligen dagen ger anledning att glädjas öfver nya förhoppningar för Svenska litteraturen, desto mera glädjande är det, att arvet efter den förgångna lysande litteraturperioden förökas. Äfven torde alla de, hvilka såsom Ref. uppvuxit vid ljudet af namnen från denna period, finna ett särskildt intresse i att se dess representanter ännu efter

20 döden smyckas med nya förtjenster.

Utom kanske någon krets i Upsala torde det icke varit känt, att Atterbom skulle efterlemnad här ifrågavarande arbete. Det utgör nu andra delen af hans »*Samlade Skrifter* i obunden stil.» Reseminnena från Tyskland och Italien i två band utgöra nemligen den första. Det är hemtadt ur manuskripter till tre föreläsningkurser i ämnet, hvilka den onämnde utgifvaren, såsom resultatet af hans uppoffrande möda visar, med samvetsgrann omsorg begagnat.

Sådane monografier som Poesins historia äro något nytt i världen. De hafva tillkommit, sedan man lärde inse å ena sidan, att historien

30 öfverhufvud är en mensklighetens kulturhistoria, och å den andra, att således den politiska historien ensam framvisar endast de yttre verkningarne af orsaker, hvilka ligga bakom densamma i folkens intellektuela och sedliga bildning.

I slutet af förra århundradet hade redan en Engelsman, Hartmann, börjat sammanskrifva en poesins allmänna historia. Men arbetet afbröts, förrän skrifva hunnit genomgå den antika poesin. Den första historia, som omfattar alla betydligare kulturfolks poësi, utgafs först 1832 af Hegel's berömda lärjunge Rosenkrantz, numera professor i Königsberg, under titel: »*Handbuch der allgemeinen Geschichte der Poesie.*»

40

Med den omfattande lärdom, Hegel egde i alla grenar af menskligt vetande, hade han i sina föreläsningar i Estetiken ordnat och bedömt en icke ringa del af poesins mera framstående skapelser hos de skilda kulturfolken. Detta ordnande bestod deri, att han sökte finna det inre sammanhanget mellan de ideal, åt hvilka poesin på skilda tider och hos skilda folk gifvit ett uttryck. Det faller väl hvar och en i ögonen, att t. ex. en tragedi af Sophokles, en af Corneille och af Shakspeare icke likna den ena den andra. Man kan också jmförelsevis lätt anmärka hvarjehanda olikheter, genom hvilka de skilja sig från hvarandra. Men

50 man kommer genom en sådan yttre jmförelse icke till att begripa, hvari skilnaden består. Man kan dock ana till, att den hvilar på hela den tids och det folks sätt att betrakta världen och röra sig och verka i densamma, om hvilkas poetiska produktioner frågan är. Ett folks poësi kommer sålunda att betraktas i sammanhang med alla dess kulturförhållanden öfverhufvud och alltså äfven att förklaras ur dess

kulturs sammanhang med en föregående och efterföljande tids. Det kan vid ett sådant betraktelsesätt icke undvikas, att icke slutligen betydelsen af de skilda kulturperiodernas och de dem representerande folkens sträfvanden måste uttryckas genom något allmänt begrepp, en idee, som betecknar desamma i deras helhet. Men åter, emedan dessa perioder alla representera en enda gemensam mensklighetens utveckling, kan det sägas, att de ideer, de sökt förverkliga, äro blott former af eller momenter i den ena idee, som genomgår denna.

En sådan begripande uppfattning af historien i dess skilda företeelser, således äfven på litteraturens gebit, har man kallat historiens filosofi. Ur denna synpunkt behandlar också Rosenkranz poesins historia. Men hvad som mindre kunde blifva fråga om i Hegel's rent estetiska betraktelse, det yttre faktiska sammanhanget mellan den ena och andra tidens poesier, t. ex. hvar och när den Grekiska dikten visar sin inverkan på den Romerska, den antika öfverhufvud på den moderna konstpoesin o. s. v., detta kan och bör derjemte utläggas i en poesins historie, hvilken derföre går närmare in på detaljen så väl i uppgift om de skilda poetiska alsterna som i redogörelsen för dessas innehåll.

Vi skola, för att lemna den med Rosenkranz arbete obekanta läsaren en föreställning om den försökta filosofiska uppfattningen af poesins historia, här anföra ämnets indelning hos Rosenkranz. Han urskiljer tre stora grupper efter de ifrågavarande folkens religiösa öfvertygelse, med hvilken poesin, isynnerhet den ursprungliga, folkpoesin, så nära sammanhänger, och äfven all poesi och konsten öfverhufvud, såsom uppfattande det öfversinliga i det sinliga, idealiserande, och uttryckande detta medvetande om det öfversinliga i den sinliga formen. Dessa grupper äro:

1. De hedniska folken och *Skönhetsidealet*;
2. De theistiska folken och *Vishetsidealet*;
3. De kristna folken och *Frihetsidealet*.

Bland de hedniska folken särskiljer han de Ostasiatiska: Kineser, Indier; de Vestasiatiska: Perser, Egyptier och Semitska stammen; samt de Europeiska: Greker, Romare och de Nyeuropeiska folken (under hedomens period) – hvilkas poesi alltså företer tre skilda former för skönhetsidealets förverkligande: den »sentimentala», den »heroiska» och den utbildade »sköna Individualitetens.» Den sistnämnda har åter tre former, så att Grekerna framställa den rent »estetiska», sköna individualiteten, Romarena den på sig beroende »moraliska», de nyeuropeiska »öfvergångsfolken»¹ »das Gemüthsideal», hvarmed förstås den individuella, tillfälliga sinnesarten i godt och ondt idealiserad i dikten.

De theistiska folken äro Judarne och Muhamedanismens bekännare, Araber, Ny-Perser, Turkar.

Frihetsidealet hos de kristna folken uppfattas likaså under tre former, såsom »resignationens» hos Byzantinerna, »Chevaleriets» hos de Romaniska och »das Ideal der Selbstgewissheit» hos de Germaniska folken. Sistanförda uttryck fordrar åter en förklaring: dermed förstår Förf. hufvudsakligen det i den protestantiska kristendomen vagnade medvetandet, att endast anden vittnar om anden, medvetandet om denna menniskoandens oändliga frihet, att i sitt vetande ytterst gå tillbaka endast till det egna förnuftiga afgörandet.

Denna uppställning tillhör dock en senare bearbetning af Rosen-

¹ Bland dessa folk får äfven det Finska med dess folksång en plats.

kranz' arbete, som under titeln: »Die Poësie und ihre Geschichte. Eine Entwickelung der poetischen Ideale der Völker» utkom 1855.

Rosenkranz omnämner såsom den, hvilken mellan 1832 och 1855 riktat Tyska litteraturen med en poesins allmänna historie, Fortlage. Specialhistorier öfver poesin hos skilda folk eller för vissa perioder har man både tidigare och senare. Men dessa behandla ämnet för det mesta rent historiskt, tilläggande en kritik ur den ena eller andra, mer eller mindre estetiska synpunkten.

10 Atterbom, hvars arbete afser poesins historie i dess helhet, måste naturligtvis taga dess universalhistoriska betydelse i betraktande. Han fattar den hufvudsakligen såsom en ständigt förnyad och ständigt förnygrad utgjutelse af nationernas högsta vetande, väl till sitt innehåll beroende af hvarje tids allmänna kultur, men så att sjelfva detta innehåll blott är en ny form för, hvad poesin egentligen skall framställa, »den eviga skönheten.» Utvecklingen blir härigenom egentligen kvantitativ, i grader, ett allt klarare och klarare medvetande om idealet och ett allt mera adeqvart uttryck för detsamma. Äfven Atterbom fattar det religiösa medvetandets art såsom bestämmande för dikten. Men
20 medan Rosenkranz i denna ser uttrycket för det sjelfmedvetande, det vetande om menniskoanden, hvartill den olika uppfattningen af Gudomen förer, fasthåller Atterbom denna uppfattning såsom mera omedelbart bestämmande poesins art. Och dess återverkan på den menskliga andens medvetande om sig betraktar han mera blott såsom en sinnesstämning utgjutande sig i dikten. Atterbom grundar icke heller härpå samma gruppering som Rosenkranz. Han behandlar de Semitiska folkens dikt äfvensom Muhamedanernas i sammanhang med den Orientaliska öfverhufvud, sedan antikens, i 2:a Bandet Grekernas, i det 3:e Romarensas, slutligen den kristna dikten, hvarvid åter den Nyeuropeiska hedniska gudaläran och poesin endast kommer i betraktande
30 såsom ingående i bildandet af medeltidens romantik.

Att båda likväl måste öfverensstämma i det väsentliga, vid uppfattningen af de förnämsta poesiperiodernas allmänna karakter, är förklarligt deraf, att vetandet härom numera är allmän egendom. Hos Atterbom tillkommer en mängd bibetraktelser och reflexioner. Om han också icke kan anses vara fullt lycklig i sina försök till noggrannare begreppsbestämningar, hvilka försök vanligen utlöpa i omväxlande beskrifvande superlativer, träffar man deremot på bedömanden öfver hela rigningar icke mindre än öfver endkilda skalder och skaldeverk, hvilka bära vittne om författarens omfattande studium och sjelfständiga
40 pröfning.

Synnerligen framstående är i detta hänseende behandlingen af den Romerska poesin. Atterbom är väl icke den första, som opponerat sig mot Hegels för densamma nedsättande uppfattning. Men den grundlighet, med hvilken Atterbom framlägger det oberättigade i detta bedömande, är slående. Denna del af arbetet, 3:e Bandet, skall kanske af kännare läsas med det största intresse. Vi skola vid tillfälle meddela utdrag af den hithörande bevisningen.

Det hör detta blad till, att egentligen icke anmäla andra skrifter, än sådana, som äro egnade till läsning för den större bildade allmänheten.
50 Tillhör väl denna poësin historie deras antal? Vi äro öfvertygade, att den nyaste Svenska litteraturen har få mera bildande skrifter att erbjuda. Dess läsning förutsätter naturligtvis historiskt och äfven något litterärhistoriskt vetande, men icke mera, än hvad man har rätt att vänta äfven af nutidens qvinnobildning. Hvar och en, som vill våga försöket, skall hafva att fröjda sig öfver den lycka, ett sådant studium

förmår skänka. Det är en lycka äfven för den, som icke tynges af dagens omsorger, men som vämjjes vid den alldagliga litterära spisen, att kunna fördjupa sig i betraktandet af alla folks och alla tiders ädlaste andliga verksamhet. Att njuta af sjelfva dikternas läsning är väl det första; denna läsning förädlar genom att lifva känslan för det upphöjda i lifvet och fylla själen med föreställningar derom. Men till sin egendom gör läsaren diktens innehåll, först då dessa dunkla föreställningar blifva tankar, då han fattar den *tanke*, digten innebär. Härtill förer honom den upplysta estetiska betraktelsen öfver dess skönhet, öfver hvad i densamma fångslar känsla och föreställning. Poesins historie är en sådan betraktelse i stort, uppvisande i flera eller färre skalders arbeten de tankar, ett tidevarf i dikten nedlagt, med betydelsen tillika af att vara de ledande tankar, menkligheten på skilda stadier af sin utveckling tänkt. I sjelfva dikten finnes detta en viss tids medvetande i föreställningens form, såsom känsloutgjutelse, i bild, i liknelse; och det är först en kommande tid gifvet att ur den utveckla den tanke, som i densamma är mera anad, än klart uttalad. Det är sålunda poesins historie har att söka sambandet mellan skilda tiders poetiska alster. Men derföre innebär också poesin så rika frön för en kommande utveckling. Menskliga forskningen vänder alltid till den tillbaka. Den ena tidens vetenskap kan ersättas och helt och hållet utträngas af den andras. Isynnerhet gäller detta om de empiriska vetenskaperna. Men en förgången tids dikt är evigt ung. Den moderna tiden har haft ett slående exempel härför i det inflytande, den sekelgamla folksångens återuppletande, spridande och uppskattande öfver på dess bildning. Studium af poesins historie är också derföre ett rikt bildningsmedel, om den är med sakkännedom skriven, äfven för den, som icke känner alla de dikter, densamma till betraktande upptager, förutsatt naturligtvis att poesin öfverhufvud icke är honom fremmande, och att han lärt sig älska den.

I sistnämnda hänseende har Atterboms arbete den förtjensten, att på ett intagande sätt göra läsaren bekant med dikternas innehåll, vid de utmärktare ganska detaljeradt.

Vi få uppmana läsare, att börja t. ex. med framställningen af Hebreernas poesi, öfvertygade, att hvar och en i denna framställning af Gamla Testamentets för alla bekanta poetiska skrifter skall finna så mycket att lära och lärdomen meddelad i en så angenäm form, att han icke gerna skall lägga öfriga delar af arbetet olästa ifrån sig. Må då den, som icke studerat latinet och dess litteratur, dernäst vända sig till skildringen af den Romerska poesin, och han skall glädjas öfver att icke hafva nödgats sakna kunskap om detta verlden omgestaltande folks vetande, lif och dikt, från hvilka det närvarande Europa ärf en så stor del af sin kultur. Den åter, som sålunda efter smak och tycke genomgått en eller annan del af arbetet, skall säkert icke mera underlåta att studera det i dess helhet.

Mesta svårighet gör Författarens estetiska teori, till hvilken han oftare återkommer och då i en ny, från de förra afvikande uppställning. Saken synes vara den, att Atterbom, då föreläsningarne höllos, ännu icke var färdig med denna teori. Också var den utmärkte skalden och konstkännaren icke lika utmärkt såsom filosof. Honom brister en strängare metod och disciplin. Men arbetet har sitt värde, oberoende af sagde teori, och den kan derföre åtminstone delvis utan afsaknad förbigås.

Tyvär är detta verk ofulländadt. I 4:e bandet behandlas, såsom ofvan blifvit anfördt, den kristna poesin. Medeltidens dikt, den Romantiska

poesin genomgås här någotsånär i dess helhet; men af nyare tidens poetiska litteratur sysselsätter sig arbetet endast med Frankrikes till 18:e seklet. Härmed slutar detsamma, så att öfriga nyare nationallitteraturer icke komma till tals, icke ens de stora moderna kulturfolkens.

Detta är så mycket mer att beklaga, som Frankrikes poesi icke ger något begrepp om, hvad den nyare tidens dikt blifvit och är.

SVENSKA SIARE OCH SKALDER. H. I. ANDRA UPPLAGAN. ÖREBRO 1862.

10

Än mera än föregående arbete påkallar detta den bildade Finska läsarens uppmärksamhet. Det är genom första upplagan allmänt känt, dock icke så allmänt, synes det, som gerna kunde önskas, då nu först efter 20 år en ny upplaga kunnat utgifvas. Här i Finland lära dock åtminstone de fyra första delarne af förra upplagan redan längesedan vara ur bokhandeln utgångna.

20

Så väl arbetets titel som delvis innehållet, det måste erkännas, kunna anses vara något godtyckligt valda. Det utgör väl en Svenska poesins historie från Eddorna och Havamal. Men det är blott några få de mest framstående dikter och diktare deri till betraktande upptagas, så att det egentligen utgör en samling af utförliga författarebiografier.

30

Bland skalderna upptagas äfven några prosaiska författare såsom Svedenborg, Ehrensvärd, Thorild. Att de båda senare såsom snillrika konstteoretiker och konstdomare här hafva en plats, finner man af ämnet påkalladt. Men att äfven en betraktelse öfver Svedenborg's vetenskapliga verksamhet och visionära skrifter följt med, kan endast tillskrifvas författarens förkärlek för detta val, och torde det icke vara ett misstag, att ordet »Siare» i titeln influtit hufvudsakligen med afseende på honom; ehuru det visst gäller, hvad Atterbom äfven gör gällande, att hvarje äkta skald är en Siare, en skådare af anden i tingen, och att derföre äfven arten af den originela filosofens verksamhet delvis sammanfaller med skaldens.

40

Men detta är likgiltigt. Man önskar ingalunda, att något af dessa litterära porträtter må i samlingen saknas. Mästerskapet i desamma är längesedan erkänt. De utgöra ett lyckadt faktiskt bevis för den åsigt, Atterbom i sin Poesins Historia uttalar, att denna historia, som i Tyskland skrifvits af filosofer, borde skrivas af en skald. Ty man har i dessa skildringar icke blott en lärorik, utan tillika en i framställning, stil och språk skön läsning. Atterboms mening går väl än djupare. Han anser endast en skald kunna rätt fatta, hvad dikten innebär. Och tvifvelsutan fordras härtill något mera, än blott filosofisk tankeskärpa, åtminstone förmåga att glädjas och njuta af diktens skönhet. Det kan väl antagas, att förnämligast skalden besitter denna förmåga. Men icke hvarje skald har samma öppna blick för skönheten i en fremmande dikt, än mindre den filosofiska och allmän-historiska bildning, som likväl äfven är ett requisitum på en poesins historieskrifvare. Likväl lär ingen framtida berättare om den Svenska poesin komma att mera kärleksfullt uppsöka allt, hvad i de här upptagna skaldernas sånger finnes värderikt och skönt, knappt nog att med mera värma bibringa läsaren sin egen öfvertygelse derom.

50

Förläggaren lofvar hafva alla sex delarne utgifna till sommaren 1863. Upplagan är så till vida förändrad, att i den införas de ändringar och marginalanteckningar, Atterbom sjelf gjort i första upplagan.

BERÄTTELSE UR SVENSKA HISTORIEN. 30:E DELEN, ULRIKA ELEONORAS REGERING, AF AND. FRYXELL. STHLM 1862.

Den 30:e delen af arbetet utgöres af ett enda kort häfte, lika kort, som Ulrika Eleonoras regering, från Dec. 1718, eller rättare Jan. 1719 till Mars 1720.

Bedröflig måste denna regering vara genom det elände, hvori de olyckliga krigen försatt landet. Än sorgligare visar den sig genom den fullkomliga frånvaron af uppoffrande patriotism hos de uppsatta och mäktiga. Genast efter Karl XII:s död spolieras krigskassan och utdelas bland krigsbefälet; sedan söker Fredrik med millioner mätta snikenheten eller fattigdomen, för att köpa röster till thronen. Det var frihetstidens invigning. 10

Blott med en sak köpslagade pluraliteten icke, med rådets och riksdagens makt. Såsom känt utvidgades denna än mera 1720 än vid Ulrika Eleonoras uppstigande på thronen. Hufvudsakligt var, att, medan drottningen förbands styra enligt regeringsformen eller såsom regent och ständer framdeles kunna pröfva nödigt att stadga, innehöll Fredriks konungaförsäkran förbindelsen att helt enkelt styra enligt ständernas föreskrift. En sådan statsform, som lägger styrelsen omedelbart i riksdagspartiernas eller folkförsamlingens händer har icke burit sig ens i republiker, i hvilka dock högsta styrelsemaktens representant är vexlande. Äfven der majoriteten tillsätter en ministerstyrelse eller en president, måste styrelsen öfverlemnas åt dessa; och deras makt hvilar derpå, att de styra i majoritetens anda. En sådan styrelses vishet tillhör det, att likväl icke förtrycka minoriteten och framkalla ett motstånd, som förr eller senare slutar med att blifva majoritet. Ty denna beror mindre af det numeriska flertalet bland massan af folket, än af det ifrågavarande partiets energi, vigten af de andliga och materiela intressen, detsamma representerar, och af ledarens insigt och talent. Noga taget är hvarje styrelse i denna mening beroende af majoriteten, ehuru den är desto känsligare för dennas tryckning, ju friare statsformen är. Under den Svenska frihetstiden regerade och styrde det herrskande riksdagspartiet omedelbart, afgjorde öfver krig, fred och förbund, utfärdade de mest detaljerade stadganden och påbud, tillsatte icke blott det mellan riksdagarne styrande rådet, utan till- och afsatte äfven öfriga embetsmän efter behag. Partiet hade sålunda alla medel i händerna att skörda och utdela belöningar, och då Sverges fattigdom icke räckte till, kom utländskt guld densamma till hjälp. Men ju säkrare utsigten till vinning var, desto ihärdigare måste makten sökas af det underlägsna partiet, tills det lyckades att i sin tur komma i åtnjutande af dess fördelar. 20 30 40

Det vittnar tillräckligt om karakteren hos de båda konungar, hvilka under denna tid buro konunganamnet, att de fikade efter denna ställning. Båda voro de utländningar, för massan af folket fremmande, derföre äfven beqvämare för partiväldet.

Hr Fryxell fördes i tiden att mot Geijer försvara adelns inflytande i Svenska historien. Geijer, varm för Svenska nationalläran och sitt fäderneslands politiska storhet, var lika varmt intagen af de stora Karl'ar och Gustaf'ver, under hvilka de förvärfvades, hvaremot han ser olycka i allt, som stälde sig mellan konungen och folket. Adeln hade blifvit en sådan mellanmakt, förtryckande för folket och vändande Sverges segrar till egen vinning, samt derföre, sedan den genom enväldets införande och reduktionen förlorat denna makt, jemnt komplotterande mot konungarne och illa understödjande deras företag 50

för rikets säkerhet. Det är sorgligt att se och säga, men i Sverges lysande historia är verkligen icke brist på uppenbara och hemliga förräderier. Hvar och en är också fallen för att sympatisera med Geijers bedömande; ty Sverges stora krigiska regenter sökte icke sin ro i någon låg lidelses tillfredsställande, missbrukade icke heller sitt välde till enskildas förderf, utan Sverges makt och ära var icke mindre deras enda mål, än den uppoffrande, hungrande och blödande Svenska allmogens, som i dess vinnande redligt understödde dem. Åsynen deremot af en kast, som under rikets nöd mest är betänkt på att fritagas från uppoffringen, som jemnt sträfvar att få makten i sin hand, men, när detta lyckats, för att till egen nytta begagna den, denna åsyn är motbudande. Klart framstår det, att dessa Svenska historiens lärdomar inverkad på Geijers tidigare politiska åsigtter vida mera, än några filosofiska läror, och förde honom att äfven i teorin förkasta hvarje mellanmakt mellan konungen och folket, hvarföre han också efter sitt s. k. affall öfvergick till den rena demokratin.

Hr Fryxell uppträdde, som sagdt, mot detta »aristokratfördömande i Svenska historien», och han hade icke svårt att visa, hvad äfven nationalläran och Sverges politiska storhet haft att tacka adeln för. Ty Sverges hjeltars och statsmäns namn äro snart sagdt alla adliga; äfven de få, hvilka i början hade ett ofrälse ljud, slutade vanligen med att förbytas i ett adligt. Den nödiga bildningen fanns tidigare endast hos adeln, och till öfverflöd förbehöllo ståndsprivilegierna åt den alla statens inflytelserikare embeten. Endast fogdar och länsmän voro ofrälse. Sanningen är väl, att i Sverges historia såsom i alla Europeiska folks en tid måste finnas, då bildningen och makten var hos de få, men att i den mon bildningen blef allmännare, den bibehållna makten måste blifva missbruk; samt att en aristokrati alltid är mera förtryckande, än en stark konungamakt, emedan den förra ger utrymme åt mångas lystnader och passioner, hvilka likaså komma i omedelbar kollision med ett stort flertals intressen, medan regentförtrycket kännes egentligen blott på samhällets höjder, och makten hos en ädeltsinnad innehafvare är välgörande icke förstörande. Under adelsväldet må deremot enskilda aldrig så mycket utmärka sig; den större del, hvilken litet eller intet gjort och gör, är egentligen den, som, emedan makten af de förra vinnes för ståndet, gör densamma förtryckande och förhatlig.

Af denna Hr Fryxell's ställning *mot* aristokratfördömandet röjas spår i denna, som i föregående delar. Förf. har icke nog ord för att visa enväldets följder. Men ehuru den statsform, som efterträdde detsamma, så uppenbart i sin ytterlighet är adelns verk och tillkommen för adelns skuld, har Förf. ännu härom ingenting att säga. Till och med spolierandet af allmänna medel och bestickandet, visserligen ännu blott i sin början, röner intet skarpare ogillande. Vi antaga naturligtvis icke något så absurdt, som att Förf. icke skulle i sitt sinne fördöma det; men han kostar inga ord härpå.

Förf. kallar det nya statsskicket »demokratiskt.» Detta måste man anse för ett missbruk af ordet. En ständsrepresentation sådan som den Svenska medger under inga förhållanden ett demokratiskt statsskick. Hela frihetstidens historia visar också tillräckligt, att 1719 makten ur konungens händer öfvergick i adelns, och ännu revolutionen 1772 var en revolution mot adeln, icke mot folket, såsom den också försiggick under borgares och bönders jublande bifall. Endast *inom* adeln skedde 1719 en reform, som liknelsevis må kallas demokratisk. Omröstningen i klasser förändrades till omröstning *per capita*. Detta var ett uttryck af det redan nämnda förhållandet, att makten och missbruket skulle vara

ståndets, förtjensten, såvidt den fanns, individernas.

Sannt är, att enväldets slutakt, krigen, folkförödandet, utarmandet, så uttröttat massan af folket, att freden och hvilan till hvarje pris var efterlängtat. Betecknande är, hvad Förf. berättar om soldaterna, att, då de frågade: hvad genom »suveränitetens» afskaffande vinnes? och man svarade dem: »att ingen kan skicka er under vintermånaderna till Norge, att der förgås af köld och hunger», voro de genast med om läran: »bort med all suveränitet!» Att likväl Sverges politiska makt skulle fallit än säkrare under det s. k. fria statsskicket, än under det enväldiga, lider intet tvifvel. Det enda krig, under det förra fördes, slutade med kapitulationen i Helsingfors och är bevis nog, om eljest faktiska bevis behöfvas, der sakernas ordning utgör en tillräcklig grund för slutsatsen. Men folken resonnera icke, om hvad som kunnat vara eller icke vara, och ett sådant resonnement är i hvarje fall förvändt. När nöden tränger, tillgripa de den utväg, som erbjuder sig; och då den är den enda, är den äfven alltid den bästa. 1719 års riksdag torde varit den första, på hvilken de oprivilegierade stånden förenade sig med adeln mot konungamakten. Det var i sjelfva verket en förening mot krigets eländen, aftvungen af stundens nöd.

10

Man kan icke neka, att denna del af arbetet utfallit något torftig. Några intriger för och mot thronföljden, Ryssarnes härjningar på Svenska kusten och det matta försvaret är allt. Märkligt är, att detta försvar leddes af utländningar, medan de Svenska generalerna gjorde nya statsförfatningar och köpslagade om thronföljden. Allt land öster och söderom Östersjön var för Svenska historien begrafvet. Ingen historieskrifvare har bekymrat sig om att samla några minnen från dessa länders öden. Så ligger äfven Finlands historia från denna tid i ett mörker, som upplyses blott af brända städer, byar och gårdar, och man hör knappt invånarens smygande steg i skogarne, dit de flytt, för att icke nedgöras på askan efter sina bostäder. Den Svenska historieskrifningen återljuder af klagan öfver, hvad Sverige förlorat – nemligen dessa eröfrade länder; men om *deras* förluster talas icke många ord.

20

30

SÖDERHAFVETS ÖAR, FRAMSTÄLDA I NATUR OCH FOLKLIF AF D:R GEORG HARTWIG. ÖFVERSATT AF C. J. DAHLBERG. STHLM 1862.

Af den flitiga författaren har man flera natur och folklif skildrande arbeten. Ur hans »Den höga Norden» hafva öfversättningar funnits i detta blad. Likaså ur ett annat arbete »Lifvet i hafvet.» Ett tredje »Tropikverlden» känna vi icke närmare. Ur närvarande Svenska öfversättning finnes ett utdrag i senaste nummer, och vi skola taga oss friheten låna ännu ett dylikt, emedan boken dock icke torde så snart blifva allmännare spridd.

40

De meddelade utdragen torde vara tillräckliga att öfvertyga läsaren, att Förf. skickligt väljer sina ämnen och skildrar och berättar med mycken talang samt i ett värdadt och vackert språk. Hans skildringar af folklifvet äro också med den försigtighet gjorda, att mycket i de halfvilda folkens lif, hvars framställande kunde såra isynnerhet en läsarinns finkänslighet, är uteslutet, medan tillika genom något tadlande omdöme eller epitet är sörjdt derför, att sanningen af dessa uteslutningar icke lider. Skrifterna kunna derföre sättas äfven i ungdomens hand och erbjuda den en lika nöjsam som undervisande läsning. Visserligen kunna, då Förf. t. ex. i närvarande skrift efterhand genomgår alla Söderhafvets öar och ögrupper, upprepningar icke

50

undvikas och här och der någon enformighet uppstå. Men derbredvid påträffas dock alltid något nytt och uppmärksamheten fångslande.

Öfversättningen, som i början af boken är något vårdslösad, vinner längre fram i omsorg och säkerhet, så att läsaren icke oroas af några stöttestenar i tanke och språk. Boken åtföljes af kartor och tre landskapsbilder i tontryck.

10 SNOBBARNES HISTORIA AF W. M. TACKERAY. ÖFVERSÄTTNING AF VICTOR PFEIFF. UPSALA 1862.

20 Det är för Engelsmannen ingenting ovanligt att i sin egen litteratur få höra nog bittra sanningar. Men troligen har han samma goda egenskap, som människor mest i alla länder, den nemligen att icke taga sanningen åt sig. Hvar och en, som läser en sådan bok, gläder sig åt de slängar grannen får mottaga, eller om han är mera kristligt sinnad, förnöjes blott af konstnjutningen, af att nemligen den eller den i skildringen är så oändligt väl träffad. Så får boken till allas nöje passera; ty samma person, som sålunda har sin lilla fröjd af skadeglädje – eller konstnjutning, utgör naturligtvis föremålet för en hel hop ögon, som äro rigtade på honom såsom det original, hvilket egentligen suttit till porträttet. Det rätt roliga i saken är, att, medan sålunda hvar och en tror, att nästan känt sig träffad, ingen vet något sådant med sig. Skrifter af detta slag, hvilka framhålla dårskapen till åtlöje, torde derföre också ganska liten förbättring verka. Det är icke heller såsom en morallära vi anmäla denna skrift, utan för att förskaffa densamma läsare och dessa något af omförmälda nöje. Ty qvick är den verkliga, och den har sin tillämpning långt utom Englands gränser.

30 Förf. är den kända romanskrifvaren. Äfven hans romaner hafva sin starka sida i uppspårandet af det Engelska samlifvets lyten. Vi känna icke om Snobb är en term af Förf:s uppfinning, eller om det redan förut vunnit burskap. Men ett förunderligen väl träffadt ord är det, ty bladets läsare finna säkert med oss, att ordet förstås, så snart man hör det. På sin höjd behöfver man till detsamma lägga ett specificerande epitet, t. ex. aristokratsnobb, borgarsnobben, den lärda snobben o. s. v., för att genast förstå, hvarom fråga är. Förf. säger väl någonstädes, att det tvära ordet kom till verlden för tjugufem år sen; men han säger det så, att man ej vet, om det är allvar eller skämt. Någon egentlig definition på detsamma ger han icke, men säger: »*Den, som lågt beundrar låga saker, är en Snobb*, måhända, att detta är en säker definition.» Man finner dock snart, att denna låga beundran skall innebära fikandet efter det beundrade; likaså att egenkärlek tillhör »snobbaktigheten», ehuru detta just icke ingår i definition. Man torde få antaga, att öfversättningen icke är fullt träffande, d. v. s. står öppen för den tydning, att här vore fråga om moralisk låghet, då meningen uppenbart är blott en småsinnad beundran för saker utan värde. Denna tillhör visst, hvad man kallar små själar, och innebär äfven en viss grad af moralisk oförmåga, men icke någon positiv låghet i karakteren. Också skildrar Förf. flera än en eljest harmlös person såsom åtföljande strömmen.

50 Med någon förundran finner man af Förf:s uppträdande, att han anser beundran för börden bilda den mesta delen af snobbism i England. Han är outtröttlig i att anfalla denna betydliga del af densamma. Eftersträfvandet af förnämt umgänge och förnäma förbindelser äfven utan annan beräkning, än den att lysa dermed, synes gå så

långt nedåt i samhällslagren, den möjligen kan. Dervid bestraffas aristokratins lif och lefverne med ingalunda mild hand, och nationen påminnes flitigt om, huru den af snobbar styres. Så lyder t. ex. slutet af 8:e kapitlet: »Gamla Pumpen sopar en bod, springer ärenden, blir förtrogen skrifvare och delegare i firman. Pump den andra blir hufvudman för huset, samlar mer och mer pengar och gifter sin son med en grefves dotter. Pump Tertius fortfar med bankrörelsen; men hans egentliga göra i lifvet är att bli fader till Pump Quartus, hvilken kommer ut som fullfjädrad aristokrat och intar sitt säte såsom Baron Pumpington; och hans slägt regerar sedan ärftligt öfver denna nation af Snobbar.» Och på ett annat ställe: »Jag behöfver icke påminna om dessa högst vanliga Brittiska snobbar, hvilka göra förtviflade ansträngningar att bli intima med den högre kontinentalaristokratin, såsom t. ex. gamla Rolls, bagarn, som har tagit sitt kvarter i Faubourg S:t Germain och icke vill taga emot andra än Carlister och ingen Fransk adelsman under Markis rang. Vi kunna alla rätt väl skratta åt *den* karlens pretentioner – vi, som darra inför en stor man af vår egen nation. Men såsom du säger, min tappra och hederliga John Bull – Snobb – det är en stor skilnad mellan en Fransk Markis i tjugunde led och en Engelsk Pär; och en hop Tyska och Italienska *Fürsten* och *Principi*, fattiga som tiggare, kunna icke annat än väcka förakt hos en rättänkande Britt. Men vår aristokrati – det är en helt annan sak det. De äro världens verkliga ledare – den verkliga gamla, ursprungliga och omiskänneliga adeln. Af med hatten. Snobb! Ned på knä, Snobb, och kryp!»

Vi skola, för att icke gifva företräde åt den ena eller andra mera privata snobbismen, såsom profstycke aftrycka ett par små kapitel, målande den rent Engelskt nationela, hvilken tyvärr i Finland icke har den ringaste tillämpning, emedan här saknas vilkoren för dess tillvaro. Man måste antaga, att Förf. velat endast komma åt öfverdrifterna i den Engelska nationela sjelfbelåtenheten. Ty att denna icke vållat likgiltighet för framsteg i alla civilisationens grenar, andligt och materielt stillastående, vet man; och för en Engelsman kan en viss grad af nationalstolthet vara icke blott ursäktlig utan äfven lofvärd. Det står icke illa till hos en nation, bland hvilken hvarje individ anser det för en ära att räknas till densamma. Flertalet skall då också lägga sig vinn om, att icke vanära det namn, de bära.

J. V. S.

40

57 ÄNNU OM MYNTFRÅGAN.

Litteraturblad n:o 6, juni 1862

Vi hafva, sedan den korta artikeln i detta ämne i senaste nummer skrefs, haft tid för ytterligare öfvervägande; men vi bekänna, att, ju längre tid det kommit att utgöra ett föremål för vår eftertanke, desto mindre förmå vi finna några öfvertygande skäl för åsigten, att den inhemska uppsägbara statsskuldens konvertering till ett utländskt amortissementslån vore ett nödvändigt vilkor för silfverutvexlingen i Banken. Och då vi hoppas kunna öfvertyga läsaren, att frågan är af vigt, taga vi oss friheten att till densamma återkomma.

Vi skola söka att i några korta satser uppställa frågan i dess enklaste form.

A har en uppsägbar fordran hos *S* – må vara hos statsverket.